

**Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»**

Кафедра музики і хореографії

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДИРИГУВАННЯ

підготовки бакалавра
(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

напряму 6.010102 «Початкова освіта»
(шифр і назва спеціальності)

Спеціалізація – «Музика »

Факультет підготовки вчителів початкових класів

Слов'янськ – 2014 р.

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО КАФЕДРОЮ МУЗИКИ І ХОРЕОГРАФІЇ

УКЛАДАЧ ПРОГРАМИ:

Ночовка О. М. – старший викладач кафедри музики і хореографії

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Євтухова Т. А. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки

Одерій Л. Є. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки

Обговорено та рекомендовано до видання
науково-методичною радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

“24” березня 2015 р.

Протокол № 1

ВСТУП

Навчальна програма вивчення дисципліни “Диригування” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напряму 6.010102 Початкова освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретичні засади та практичні основи диригентсько-хорового виконавства.

Міждисциплінарні зв'язки курсу:

1. Теорія музики і сольфеджіо.
2. Постановка голосу.
3. Хоровий клас і практикум керування хором.
4. Хорознавство.

Програма навчальної дисципліни містить **6 змістових модулів:**

Змістовий модуль 1. Професійно-педагогічна та диригентська діяльність вчителя музики української національної школи. Технічні засоби диригування. Теоретичні аспекти тридольного, дводольного розмірів.

Змістовий модуль 2. Поглиблення знань і вдосконалення навиків диригування. Теоретичні аспекти "складного"чотиридольного розміру.

Змістовий модуль 3. Поглиблення знань та вдосконалення умінь і навиків техніки диригування набутих на 1 році навчання.

Змістовий модуль 4. Диригування хорових творів у розмірах 6/8, 6/4 ("на шість"та "на два"). Поглиблення знань про "складні" розміри.

Змістовий модуль 5. Удосконалення набутих навичок диригування. Диригування у розмірах 5/4, 5/8; 7/4, 7/8. Поняття "мішані розміри".

Змістовий модуль 6. Диригування "на раз" в розмірах 3/4, 3/8, 2/4 в швидкому темпі. Диригування розміру 2/2, 3/2. Перемінний розмір.

1. Мета й завдання навчальної дисципліни.

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Диригування” є підготовка студентів до творчої диригентської діяльності на уроках музики та позакласній роботі, розвиток їх виконавської майстерності.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “ Диригування ” є:

- сформуванати диригентські вміння і навички;
- засвоїти вокально-хорові технології: робота над партитурою, розвиток мануальної техніки, реалізація виконавської інтерпретації та специфіка її використання в практичній роботі;
- ознайомити студентів з методичними основами роботи над шкільним репертуаром;
- виховувати вміння і навички самостійної роботи, самоконтролю, самоаналізу;
- залучити студентів до накопичення пісенного репертуару для майбутньої роботи.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні

знати :

- основні принципи постановки диригентського апарату;
- структуру руху долей у диригентських схемах; три моменти початку диригентського виконання;
- схеми диригування у різних розмірах;
- принципи, методи і педагогічні умови роботи над хором та капеллою та піснею шкільного репертуару;
- музичні та хорові терміни;
- хоровий репертуар для уроків музики у початковій школі.

уміти :

- самостійно працювати з науково-методичною, довідковою, нотною літературою;
- самостійно зробити аналіз хорової партитури (анотацію);
- диригувати хорові твори; грати хорові партитури;
- настроювати хоровий колектив за допомогою камертону у творах а капелла;

– виразно ілюструвати звучання хорових партій з тактуванням.

На вивчення навчальної дисципліни відведено 198 годин / 5,5 кредитів ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Технічні засоби диригування. Теоретичні аспекти тридольного, дводольного розмірів. Хоровий спів – важливий засіб естетичного, музичного виховання та творчого розвитку школярів. Технічні засоби диригування. Диригентські схеми. Ауфтакт.

Побудова диригентського апарату. Пластико-гімнастичні вправи для уникнення недоліків у поставі диригентського апарату. Загальні принципи диригентських схем. Три моменти початку диригентського руху. Ауфтакт. Оволодіння прийомами диригування у диригентській схемі 3/4. Сильні та слабкі долі такту. Прийоми закінчення (зняття) та вступу (зняття) у 3-х дольній схемі. Знайомство з кращими зразками хорової музики та піснями шкільного репертуару.

Структура руху долей у диригентській схемі 2/4. Теоретичні аспекти простого двудольного розміру.

Сильні та слабкі долі такту, жест legato, помірний темп.

Ауфтаки до вступу та зняття у 2-х дольному розмірі.

Теоретичні поняття: хор, тип, вид.

Розміщення хорових партій у партитурі та виконавчому колективі.

Партитурний запис творів. Темпи (основні види). Прийоми показу витриманих звуків.

Удосконалення навиків диригування метричних схем, вступу, знять у 2х, 3х розмірах, штрих legato, non legato, помірний темп. Non legato у диригентському жесті. Класифікація жіночих та дитячих голосів.

Читання партитур. Диригування хорових творів та пісень шкільного репертуару в помірному темпі у характері звуковедення легато і нон легато.

Функції правої і лівої руки в процесі диригування. Робота над хоровою партитурою(аналіз хорової партитури за планом анотації (на рівні музично-теоретичних знань даного періоду),гра партитури, шкільної пісні з проспівуванням мелодії,спів хорових партій. Навички роботи з камертоном. Прийоми показу динамічних відтінків.

Теоретичні аспекти "складного"чотиридольного розміру. Диригування в розмірі 4/4 у помірних темпах. Поняття "складні розміри". Сильні та слабкі долі. Прийому показу та зняття на повні долі такту. Звуковедення легато і нон легато (відтворення в жестах) в розмірі 4/4. Розподіл функції рук. Виразальні функції.

Вивчення шкільного репертуару. Методично-педагогічний і музично-виконавський аналіз. Пісні для учнів 1-2 класів. Аналіз пісні: характеристика творчості авторів; розкриття змісту твору в плані розповіді для дитячої аудиторії;музично-теоретичний, вокально-хоровий, виконавський аналіз; навчальні, розвиваючі, виховні завдання. що відповідають програмі музики. Функції правої і лівої руки в диригуванні шкільної пісні. Розкриття художнього образу.

Робота над хоровою партитурою. Диригування хорових творів в розмірі 4/4. Етапи самопідготовки студента-диригента. Ознайомлення з музичним твором: самостійне вивчення партитури, гра партитури на фортепіано з наближенням її до хорової звучності, зберігаючи виразне фразування, звуковедення, динамічні, темпові, ритмічні показники; виразний спів хорових партій. усний аналіз хорового твору; розробка виконавського плану на основі змісту тексту, засобів музичної виразності та технічних і художніх прийомів диригування.

Диригування хорових творів в розмірах 2/4, 3/4, 4/4. Єдність технічної і художньої сторін диригентського мистецтва. Показ вступів після основної метричної долі такту(дроблені вступи).Диригентські прийоми показу дроблених вступів. Диригування розміру 4/4 в помірно-швидкому та швидкому темпі (alla breve).

Фермата на звуці (нездіймана). Фермата як засіб музичної виразності в розкритті художнього образу.

Диригентські прийоми виконання фермати. Тривалість фермати в залежності від темпу, характеру, стильових особливостей твору.

Динаміка як засіб музичної виразності в розкритті художнього образу. Рухомі динамічні відтінки. Рухомі динамічні відтінки - кресцено і димінуендо. Технічні прийоми показу рухомої динаміки. Амплітуда жесту, використання позиції рук в розкритті кресцено і димінуендо. Диригентські вправи на удосконалення прийомів показу фразування засобами рухомої динаміки. Прийоми показу рухомих відтінків в різних темпових показниках. Удосконалення прийомів гри партитури і пісень шкільного репертуару пов'язаних з рухомими динамічними відтінками.

Поглиблення знань про складні розміри. Диригування хорових творів в розмірах 6/8, 6/4 (на "шість" та на "два"). Характеристика шестидольного складного розміра. Структура руху долей в диригентській схемі "на шість". Прийоми переходу від одного виду схеми в другий. Опрацювання технічних показу вступів, зняття, різних ритмічних формул в розмірі 6/8 та 6/4.

Пунктирний ритм. Синкопа. Поняття терміну "пунктирний ритм". Види пунктирного ритму. Технічні прийоми показу пунктирного ритму на різні долі такту в розмірах 2/4, 3/4, 4/4, 6/8. Поняття терміну "синкопа". Різновиди синкоп та прийоми їх виконання. Прийоми показу синкоп. Методи вивчення та виконання синкоп в роботі зі шкільним хором.

Агогіка. Прийоми показу темпових змін. Темпи та його види. Прийоми показу уповільнення в процесі виконання твору: рітенуто, рітардандо, раллентандо, аларгандо.

Диригування у розмірах 5/4, 5/8, 7/4, 7/8. Поняття "мішані розміри". Структура п'ятидольного та семидольного такту. Диригування хорових творів за п'ятидольною та семидольною схемами у різних штрихових і динамічних показниках.

Акценти. Визначання поняття "акцент". Сильові особливості акценту. Технічні прийоми виконання. Диригентськи вправи показу акценту на різні долі такту в простих та складних розмірах.

Поняття про характер жесту стаккато. Прийоми диригування. Поняття про штрих стаккато, порівняння його з штрихом легато і нон легато. Характеристика штриха стаккато як одного із видів звуковедення. Технічні прийоми показу стаккато. Диригування стаккато в помірних і швидких темпах в різних динамічних показниках.

Диригування на "раз" в розмірах 3/4, 3/8, 2/4 в швидкому темпі. Залежність диригентської схеми від темпу хорового твору. Технічні прийоми диригування "на раз". Групування долей такту в один основний жест. Групування тактів в диригентську схему. Диригентськи вправи. Агогіка – поняття терміну. Диригентські прийоми поступового прискорення темпу, раптової зміни темпу рубато.

Диригування розміру 2/2, 3/2. Перемінний розмір. Визначення спільних і відмінних рис між диригентськими схемами 2/2 та 2/4; 3/2 та 3/4. Пульсація при диригуванні "на два". Дроблення основної метричної одиниці в повільних темпах. Критерії виборів прийомів дроблення. Ауфтакт при дробленні.

Диригування творів поліфонічної фактури. Поняття терміну "поліфонія". Види поліфонії: імітація, канон, fuga, фугато. Самостійність і диференціація рук при диригуванні поліфонічних хорових творів. Вступи, показ переходу з одного голосу на інший. Розвиток самостійності рук. Фермата на паузі і тактовій рисці (диригентські прийоми виконання фермат на паузі). Ауфтакт після фермати на тактовій рисці.

3. Рекомендована література

Базова

1. Безбородова Л. А. Дирижирование: учеб. пособие для студентов пед. институтов по спец. «Музыка» / Л. А. Безбородова. – М.: Просвещение, 2011. – 159 с.
2. Васильев В. А. Очерки о дирижёрско-хоровом образовании / В. А. Васильев. – Л.: Музыка, 2007. – 117 с.
3. Живов В. Л. Теория хорового исполнительства / В. Л. Живов. – М. : Эдиториал УРСС, 2008. – 192 с.
4. Зиновьева Л. П. Вокальные задачи ауттакта в хоровом дирижировании / Л. П. Зиновьева. – СПб.: Композитор, 2007. – 152 с.
5. Иконникова Л. Н. Интерпретаторская культура хорового дирижёра / Л. Н. Иконникова; науч. ред. Ю. Д. Златковский. – Минск: Изд. центр БГУ, 2005. – 143 с.
6. Казачков С. А. Дирижёр хора – артист и педагог / С. А. Казачков. – Казань : Казан. консерватория, 2008. – 308 с.
7. Мусин И. Я. Техника дирижирования / И. Я. Мусин. – 2-е изд., доп. – СПб. : Просветит.-изд. центр «ДЕАН-АДИА-М»: Пушкинский фонд, 2005. – 296 с.
8. Мусин И. Я. Язык дирижёрского жеста / И. Я. Мусин. – М.: Музыка, 2007. – 232 с.
9. Сивизьянов А. С. Дирижёрское выражение музыкальных элементов и стилей / А. С. Сивизьянов. – Шадринск: ПО Исеть, 2007. – 372 с.
10. Уколова Л. И. Дирижирование: учеб. пособие / Л. И. Уколова. – М. : ВЛАДОС, 2005. – 207 с.
11. З. Гнатів. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2012. – 308 с.

Додаткові рекомендовані джерела

1. Амирова Л. Т. Дирижирование и чтение хоровых партитур : практическое пособие / Л. Т. Амирова. – Уфа: Изд-во БГПУ, 2010. – 60 с.
2. Александрова Е. Режиссёр работает с хором / Е. Александрова. – М. : Культурная Революция, 2013. – 200 с.
3. Коломоєць О. М. Хорознавство: навчальний посібник / О. М. Коломоєць. – К.: Либідь, 2010. – 168 с.
4. Кузнецов Ю. М. Практическое хороведение. Учебный курс хороведения / Ю. М. Кузнецов. – М.: Композитор, 2009. – 158 с.
5. Осеннева М. С. Методика работы с детским вокально-хоровым коллективом: учеб. пособие для сред. и высш. пед.. учеб. заведений / М. С. Осеннева, В. А. Самарин, Л. И. Уколова. – М.: Академия, 2011. – 224 с.
6. Романовский Н. В. Хоровой словарь / Н. В. Романовский. – М. : Музыка, 2008. – 230 с.
7. Самарин В. А. Хороведение и хоровая аранжировка: учеб. пособие для студентов муз.-пед. фак.. высш. пед.. учеб. заведений / В. А. Самарин. – М. : Академия, 2007. – 351 с.
8. Сикур П. И. Церковное пение. Подготовка дирижёров и регентов к работе с хором / П. И. Сикур. – М.: Русский Хронографъ, 2012. – 491 с.
9. Смирнова Т. Г. Формирование профессиональных навыков руководителя самодеятельного хорового коллектива: учеб. пособие / Т. Г. Смирнова. – М.: МГИК, 2011. – 75 с.

Інтернет джерела

1. Словник-довідник музичних термінів за книгами Ю.Є.Юцевича // <http://term.in.ua/#>
2. Словопедія. Музичні терміни // <http://slovopedia.org.ua/58/53392-3.html>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

залік – 3 семестр,

екзамен – 7 семестр.

5. Засоби діагностики успішності навчання

- 1) тестування,
- 2) академконцерт,
- 3) анотація до хорового твору,
- 4) диригування хоровим колективом.